

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์เรื่อง ศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาการเมืองของโรมัส ฮอบส์ กับเทียนวรรณ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดปรัชญาการเมือง ๒) เพื่อศึกษาแนวคิดปรัชญาการเมืองของโรมัส ฮอบส์ และเทียนวรรณ ๓) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดปรัชญาการเมืองของโรมัส ฮอบส์ และเทียนวรรณ โดยเป็นการศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) จากการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง มีบรรณานุกรม หนังสือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ และบทความที่เกี่ยวข้อง เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลเชิงพรรณนา มีผลสรุป ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาในวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ ผลสรุปว่า ปรัชญาการเมือง หมายถึง ความรู้ที่มีคุณค่าที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง ความถูกต้องเหมาะสม ความดีงามของระเบียบทางการเมือง ตลอดจนเป็นความพยายามคิดค้นหาแนวความคิดมาขึ้นำกำหนดความดี ขึ้น หรือเลวลงของการกระทำ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเมือง การเปลี่ยนแปลงกับความต่อเนื่อง หรือความมีเสถียรภาพของสังคมการเมือง ทั้งยังเป็นการวิพากษ์วิจารณ์การครุ่นคิด คำนิ่ง การแสวงหา การแสวงหาในแนวทางเช่น วิธีที่จะพัฒนาระดับทางศีลธรรมให้สูงขึ้น โนมนำไปสู่การมีจิตสำนึก รับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมมากขึ้น โดยเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครอง เพื่อศึกษาหาความรู้ระบบการเมืองการปกครองแบบไหนที่ดีที่สุดและเหมาะสมกับสังคมหรือประเทศนั้น ๆ เพื่อนำระบบการปกครองที่สังคมหรือประเทศนั้นยอมรับว่าเป็นระบบการปกครองที่ดีที่สุดที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีและมีคุณค่ากับการดำรงอยู่ของสังคมที่มั่นคง มีความสุขเกิดความปรองดองของคนในชาติอย่างยั่งยืน มีการแบ่งประเภทของปรัชญาการเมืองในรูปแบบต่างๆ อาทิเช่น (๑) ปรัชญาการเมืองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (จิตนิยม) เป็นการปกครองอีกรูปแบบหนึ่งที่เน้นไปทางด้านอิทธิพลของการมีแนวความคิดในเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบตะวันตกและมีรัฐธรรมนูญกำหนดอำนาจหน้าที่และความสัมพันธ์ของสถาบันทางการเมืองที่สำคัญๆ ซึ่งได้แก่ รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล เป็นต้น (๒) ปรัชญาการเมืองแบบ

ประชาธิปไตย (วัตถุนิยม) เป็นการปกครองแบบที่ยึดถืออำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ประเทศที่เป็นประชาธิปไตยนั้นจำเป็นต้องมีรัฐธรรมนูญ เพราะรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายหลักหรือเป็นกติกาที่กำหนดแนวทางสำหรับการที่รัฐจะใช้อำนาจปกครองประชาชน และมีหลักการจัดระเบียบการปกครองแต่รัฐธรรมนูญก็ไม่ใช่เครื่องหมายแสดงความเป็นประชาธิปไตย เพราะประเทศที่ปกครองด้วยระบอบเผด็จการก็มีรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกัน ประเทศที่มีประชาธิปไตยก็จำเป็นต้องมีการเลือกตั้ง เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถเสนอตัวเข้ารับใช้ส่วนรวมโดยการสมัครรับเลือกตั้ง และเปิดโอกาสให้พลเมืองใช้สิทธิในการที่จะเลือกบุคคลที่ตนต้องการให้เป็นผู้ปกครอง หรือเป็นผู้ใช้สิทธิเป็นปากเสียงแทนตนในสภา ในระบอบประชาธิปไตยนั้นการมีสิทธิเลือกตั้งเพียงอย่างเดียวยังไม่เป็นการเพียงพอ ต้องมีหลักประกันในการใช้สิทธิในการใช้สิทธินั้นด้วยว่า สามารถใช้ได้อย่างเสรีเต็มที่และมีโอกาสเลือกสรรตัวบุคคลที่ต้องการจริง ๆ เพื่อมารับใช้ประเทศต่อไป (๓) ประชาคมการเมืองแบบสัญญาประชาคม (ประสบการณ์นิยม) เป็นการปกครองแบบมีข้อตกลงเกิดขึ้นภายในรัฐที่ว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของรัฐและพลเมือง หรือในความหมายทั่วไปหมายถึงข้อตกลงว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบระหว่างกลุ่มและสมาชิก โดยปกติถือกันว่าสมาชิกทุกคนในสังคมย่อมยอมรับกฎเกณฑ์ต่างๆ ในลักษณะของสัญญาประชาคมโดยปริยายเมื่อตนเองอยู่ในสังคมนั้นๆ แต่อำนาจอธิปไตยตามแนวคิดของนักปรัชญากลุ่มสัญญาประชาคมเสนอขึ้นมาใหม่ อ้างที่มาของอำนาจอธิปไตยว่าเกิดจากการยินยอมพร้อมใจกันของมนุษย์ในสังคมมาตกลงจัดระเบียบการอยู่ร่วมกันด้วยการมอบอำนาจให้ผู้นำทำหน้าที่แทนตนในนามของส่วนรวม นักปรัชญาให้เหตุผลแตกต่างกันในการอธิบายถึงความจำเป็นที่มนุษย์ยินยอมมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมและยอมมอบอำนาจให้ผู้อื่นปกครอง โดยนักทฤษฎีแต่ละคนมีคำอธิบายอ้างอิงถึงพื้นฐานธรรมชาติของมนุษย์ในแง่มุมที่แตกต่างกัน แต่ที่มีทัศนะเหมือนกันคือธรรมชาติของมนุษย์เป็นเหตุแห่งการทำข้อตกลงยินยอมในการจัดตั้งและมอบอำนาจให้ผู้นำ ที่เรียกว่าการเมืองแบบสัญญาประชาคมนั่นเอง (๔) ประชาคมการเมืองแบบสังคมนิยม (ธรรมชาตินิยม) เป็นการปกครองแบบที่รวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลางของประเทศ คือคณะรัฐบาลและประมุขของประเทศ เป็นระบอบการปกครองที่ไม่มีกษัตริย์เป็นประมุข จึงมีลักษณะเป็นสาธารณรัฐเสมอ ทรัพย์สินส่วนใหญ่รัฐบาลจะเป็นผู้รวบรวมไว้ และแจกจ่ายให้ประชาชนอย่างเท่าเทียมกันที่สุด เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและความไม่เท่าเทียม ระบบการปกครองแบบสังคมนิยมไม่จำเป็นที่จะอยู่ภายใต้ระบอบการปกครองแบบเผด็จการหรือระบอบใดระบอบหนึ่งแต่สามารถอยู่ได้ทุกระบบเพราะเป็นเพียงระบบเศรษฐกิจเท่านั้นไม่ใช่ระบอบการปกครอง แบ่งประเภทของการเมืองการปกครองแบบสังคมนิยมไว้ดังนี้ (๑) การปกครองแบบสังคมนิยมแบบบังคับ เป็นการที่รัฐควบคุมกิจการของเอกชนในประเทศทั้งหมดโดยจะใช้ในประเทศกลุ่มคอมมิวนิสต์ ได้แก่ จีน เกาหลีเหนือ เวียดนาม ลาว คิวบา (๒) การปกครองแบบสังคมนิยมเสรี เป็นการที่รัฐให้อิสระในการบริหารของเอกชน แต่จะผูกขาด

กิจการรัฐวิสาหกิจภายในประเทศโดยจะใช้ในประเทศกลุ่มสแกนดิเนเวียและบางประเทศในยุโรปเป็นต้น

ลักษณะของปรัชญาการเมือง ก็จะแบ่งแยกออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ คือ (๑) ปรัชญาการเมืองตะวันตกที่เริ่มต้นมาจากสมัยที่ชาวกรีกเริ่มให้ความสนใจจากวัตถุนิยมให้มาทางจิตใจมากขึ้น คือ ปัญหาทางญาณวิทยา เช่น มนุษย์จะสามารถรับรู้ความจริงได้หรือไม่ จะรู้ได้อย่างไร มีกฎเกณฑ์อะไรจะตรวจสอบความรู้นั้นถูกหรือผิด พวกปรัชญาจารย์โซฟิสต์ (Sophists) เป็นกลุ่มแรกที่ยพยายามสืบค้นหาความจริงต่างๆ เช่น เรื่องปฐมธาตุที่นักปรัชญารุ่นก่อนๆ ถกเถียงกันมาและความแน่นอนไม่ได้ พวกเขาสรุบเอาว่าความจริงไม่มี จึงไม่ต้องแสวงหา แม้เรื่องกฎหมายศีลธรรมและจารีตประเพณีก็หาความจริงไม่ได้ ไม่อาจจะเป็นมาตรการตัดสินความถูกความผิดได้เลย ฉะนั้นเมื่อมีกฎเกณฑ์ใดจะมาวัดความจริงได้ โปรทาโกรัส (Protagoras) จึงเสนอว่า “ตัวเราเองเป็นมาตรวัดทุกสิ่ง” (Man is a measure of all things) สิ่งใดที่เป็นประโยชน์ต่อเรา ถูกใจเรา สิ่งนั้นแหละดีและถูกต้อง คนหนุ่มสาวพากันหลงเชื่อในลัทธินี้มากจนเห็นผิดเป็นชอบ จึงทำให้ผู้หวังดีต่ออนาคตของชาติลุกขึ้นมาต่อต้านแก้ไขต่อไป (๒) ปรัชญาการเมืองตะวันออกเริ่มมาจากประเทศอินเดียหรือชมพูทวีปสมัยโบราณที่มีความสำคัญมากในฐานะเป็นแหล่งกำเนิดอารยธรรมของโลกแหล่งหนึ่ง เพราะทางอินเดียมีปรัชญาทางพระเวทที่เน้นว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะเป็นบ่อเกิดของปรัชญาอินเดีย ส่วนใหญ่เนื้อหาของพระเวทมี ๒ ลักษณะใหญ่ๆ คือ ภาควิชาความรู้กับภาควิชาปฏิบัติ สมัยหลังๆ ปรากฏว่ามีผู้ไม่เชื่อในพระเวทได้สร้างปรัชญาระบบใหม่ขึ้นมาอีก ทำให้ปรัชญาอินเดียมี ๒ กลุ่มใหญ่ๆ คือ (๑) กลุ่มอัสติกะ เป็นระบบปรัชญาที่เชื่อในพระเวทหรือมีแนวความคิดทำนองเดียวกันได้เช่น ปรัชญาพระเวท อุปนิษัท ภควัทคีตา และปรัชญา ๖ สำนัก (๒) กลุ่มนาสติกะ เป็นระบบปรัชญาที่ไม่เชื่อในพระเวท ได้แก่ ปรัชญาจารวาก พุทธ เช่น เป็นต้น

ปรัชญาทางการเมืองจะต้องมีการพัฒนาเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบันเพราะต้องมีการพัฒนาในกระบวนการปกครองในยุคต่างๆ อาทิเริ่มมาจากปรัชญายุคดึกดำบรรพ์ จะมีคุณประโยชน์หรือมีโทษอย่างไรต่อสังคมในยุคนั้นบ้าง ก็น่าจะตอบได้อย่างไม่ต้องสงสัยว่า มีคุณประโยชน์มากกว่ามีโทษแน่ เพราะอะไร ก็เพราะว่าเมื่อคนเราส่วนใหญ่มีความเชื่อถือในทวยเทพผู้ศักดิ์สิทธิ์ เคารพบูชาและกลัวเกรงในวิญญาณของบรรพบุรุษแล้ว ได้วางกฎเกณฑ์วางระเบียบพิธีกรรมให้คนปฏิบัติเป็นแบบเดียวกัน เชื่อและนับถือในสิ่งเดียวกัน จึงนับได้ว่าเป็นปรัชญาชีวิตที่มีความหมายและความสำคัญต่อสังคมยุคโบราณยิ่งทีเดียว ทั้งยังปรากฏให้เห็นเป็นหลักฐานอยู่แม้ในปัจจุบันนี้ ยุคปรัชญากรีกโบราณเป็นปรัชญาที่มาพร้อมกับมนุษย์ตั้งแต่ยังไม่รู้จักใช้ภาษา และมีวิวัฒนาการเรื่อยมา ด้วยเหตุที่ชาวกรีกได้จัดทำเรื่องนี้ไว้อย่างเป็นระบบ จึงได้รับเกียรติเป็นปัญญาชนชาติแรกสมัยโบราณ ทุกอย่างที่เราเรียนเพื่อรู้ มิใช่เรียนเพื่อประกอบอาชีพ ถือว่าเป็นปรัชญาทั้งสิ้น สมัยกรีกยุคศิวิไลซ์ ปรัชญาก่อนซาคเรอทีสนั้นศึกษาจนถึงเรื่องการเกิดการดับของทุกสิ่ง และพยายามจะ

รู้ขนาดของดวงดาว ระยะทาง วงโคจร และปรากฏการณ์ทั้งหลายในห้วงเวหา ซาคเครอทิสเป็นคนแรกที่นำปรัชญามาศึกษาเรื่องในโลก คือ ให้หันมาสนใจเรื่องจิตและจริยธรรม ส่วนปรัชญายุคกลางคือปรัชญาที่เริ่มจากความจริงไปยังพระเจ้า ส่วนในด้านเทววิทยาจะเริ่มจากพระเจ้าไปหาความจริงระหว่างเหตุผลกับความเชื่อนั้น ความดีกับความงามเป็นอันเดียวกัน ความรู้จริง คือ ความรู้จากความคิดอย่างลึกซึ้ง ทั้งที่เป็นสากลและเฉพาะ รูปแบบทางปัญญาของท่านนั้นเรียกว่าบ่อเกิดความรู้ในส่วนปรัชญาการเมืองในปัจจุบัน มีฐานะของปรัชญาการเมืองค่อนข้างจะได้รับความสนใจและเอาใจใส่น้อยลงหรือตกต่ำลง ทั้งนี้ ก็เพราะสังคมศาสตร์ (Social Science) ได้ยอมรับเอาข้ออ้างทางวิทยาศาสตร์มาเป็นข้ออ้าง และบรรทัดฐานของตน กล่าวคือ สังคมศาสตร์ ปัจจุบันถือว่า ความรู้ทางสังคมศาสตร์ที่มีหลักเกณฑ์อย่างทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Knowledge) เท่านั้นที่เป็นความรู้อย่างแท้จริง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ความรู้ทางสังคมศาสตร์ต้องเป็นความรู้ที่อาจมีการพิสูจน์ หรือทดลองได้อย่างใดอย่างหนึ่งได้เช่นเดียวกันกับกฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ และมีเป้าหมายของปรัชญาการเมืองที่มีเพื่อศึกษาหาความรู้ระบบการเมืองการปกครองแบบไหนดีที่สุดและเหมาะสมกับสังคมหรือประเทศนั้นๆ โดยจะเน้นด้านเสรีภาพ ความเสมอภาค และความยุติธรรมในสังคม ธรรมชาติและอุดมการณ์ของรัฐ สิทธิอันชอบธรรมที่จะปกครอง สัมพันธภาพระหว่างเสรีภาพของปัจเจกบุคคลกับอำนาจรัฐ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อนำระบบการปกครองที่สังคมหรือประเทศนั้นยอมรับว่าเป็นระบบการปกครองที่ดีที่สุดที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีและมีคุณค่ากับการดำรงอยู่ของสังคมที่มั่นคง มุ่งให้ประชาชนมีความสุขและเกิดความปรองดองของคนในชาติอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นเรื่องที่จะยังประโยชน์นำมาสู่สันติสุขในแง่ของการเมืองการปกครองของมนุษยชาติตลอดไป

ในวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ ผลสรุปว่า การศึกษาปรัชญาการเมืองของโฮมัส ฮอบส์ ในยุคสมัยของฮอบส์นั้นจะมีความแตกแยกในเรื่องความเชื่อทางศาสนาเป็นปัญหาสำคัญที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในสังคม นอกจากจะเกิดนิยายต่างๆ แตกแยกออกไปจากนิยายโรมันคาธอลิกแล้ว บทบาทองค์การทางศาสนาโรมันคาธอลิกซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่กรุงโรม นับได้ว่ามีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงกิจการทางศาสนาการเมืองการปกครองในทางโลกด้วย การที่เกิดความแตกแยกในทางความเชื่อที่ดีและการที่ฝ่ายศาสนจักรมีอิทธิพลเหนือฝ่ายอาณาจักรก็ดี ปัญหาที่พบเห็นเหล่านี้ทำให้ฮอบส์เห็นว่าฝ่ายศาสนา เป็นผู้ส่งเสริมความเชื่อถือส่วนบุคคลและเร่งเร้าให้คนทั้งหลายคล้อยตามมนोरธรรมหรือธรรมประจำใจมากกว่าที่จะฟังคำสั่งของรัฐ การกระทำเช่นนั้นถือได้ว่าพวกเขาทั้งหลายมีส่วนทำให้เกิดความแตกแยกขึ้นในสังคม รวมไปถึงสงครามกลางเมือง การที่ศาสนามีส่วนทำให้เกิดความแตกแยกขึ้นภายในสังคมดังที่กล่าวแล้วนี้ ฮอบส์จึงเสนอวิธีแก้ไขโดยการให้องค์อธิปัตย์เป็นประมุขทางศาสนาด้วย ซึ่งเรื่องนี้ ฮอบส์เชื่อว่าทางเดียวที่จะแก้ปัญหาได้อย่างแท้จริงก็คือการสถาปนาศาสนาประจำชาติ (State Church) โดยให้องค์อธิปัตย์ดำรงฐานะเป็นประมุขในทางศาสนาด้วย ปัญหาความ

ขัดแย้งระหว่างคำบัญชาของรัฐกับผู้มีอำนาจทางศาสนาจะไม่เกิดขึ้น เพราะว่าทั้งสองฝ่ายได้รวมอยู่ในคนๆ คนเดียวกันส่วนแนวความคิดทางปรัชญาการเมืองร่วมสมัยของโรมัส ฮอบส์ ได้แก่ แนวความคิดทางปรัชญาของกาลิเลโอ ฟรานซิส เบคอน และยูคลิด อิทธิพลของกาลิเลโอ ที่มีต่อแนวคิดทางปรัชญาการเมืองร่วมสมัยของฮอบส์ ได้แก่สิ่งที่เรียกว่า “วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ” สำหรับกาลิเลโอแล้วเขาเน้นการค้นพบทางทฤษฎีว่าสำคัญมากกว่าการทดลอง การทดลองเป็นแต่เพียงเครื่องมือสำหรับชักจูงคนอื่น ๆ ให้เห็นจริงตามผู้เสนอเท่านั้นไม่ใช่วิธีการที่จะก้าวไปสู่สาเหตุที่แท้จริง อิทธิพลอีกประการที่กาลิเลโอมีต่อฮอบส์ ได้แก่หลักการของการเคลื่อนไหวและหลักการของความเฉื่อยที่เชื่อว่าวัตถุที่เคลื่อนไหว ถ้าไม่มีสิ่งกีดขวางก็จะเคลื่อนไหวไปเรื่อยๆ ส่วนเบคอนเน้นว่าวิทยาศาสตร์ในแนวใหม่ควรจะเลิกอ้างอิงบุคคลที่เป็นหลักเสีย ควรจะเริ่มต้นด้วยข้อเท็จจริงจากสิ่งที่สังเกตเห็นได้มากกว่ายึดทฤษฎีที่ยึดถือ แต่ฮอบส์เอามาใช้ในบางส่วนเท่านั้น ส่วนยูคลิดอาจกล่าวได้ว่าเป็นต้นแบบทฤษฎีของฮอบส์เลยทีเดียว เพราะแนวคิดของยูคลิด ทำให้ฮอบส์ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการให้นิยามคำต่างๆ ที่ใช้ในทางรัฐศาสตร์ให้แน่ชัด จากนั้นพยายามที่จะสร้างจุดยืนร่วมกัน จากข้อสังเกตที่ทุกคนยอมรับแล้วอนุมานไปสู่ข้อสรุปที่ต้องการ อำนาจสูงสุดยังคงเป็นของปวงชน ถ้าผู้ปกครองนั้นไม่ได้ใช้อำนาจในการรักษาความปลอดภัยกับปวงชน กล่าวคือเมื่อใดผู้ปกครองเปลี่ยนสภาพจากราชาปราชญ์เป็นทรราชย์ ใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ของตนเอง ให้ประชาชนลุกขึ้นมาโค่นล้มมองค้อธิปไตยได้ แต่ในความเป็นจริง หากมองค้อธิปไตยเปลี่ยนจากราชาปราชญ์ เป็นทรราชย์ ย่อมต้องมีกองกำลังไว้ปกป้องตัวเองจำนวนมาก และเป็นการยากที่ประชาชนจะลุกขึ้นมาต่อต้านด้วยมือเปล่าได้ ดังนั้นแนวคิดของฮอบส์ จึงยังไม่ชัดเจนหลายประการ โดยที่โทมัส ฮอบส์ จะแบ่งแยกแนวความคิดทางปรัชญาการเมืองของเขาออกเป็นประเด็นดังนี้ (๑) ธรรมชาติของมนุษย์ ฮอบส์ชี้ให้เห็นว่ามนุษย์ทุกคนมีความต้องการการกระทำใดๆ จึงเป็นผลอันเกิดจากความต้องการ สิ่งที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์โลกทั้งหลายนั้นก็คือมนุษย์มีความต้องการที่จะได้รับสิ่งตอบแทนที่จะก่อให้เกิดความสุขในอนาคต การแสวงหาอำนาจจะเป็นหนทางที่จะทำให้มนุษย์สามารถบรรลุสู่ความดีงาม หรือความสุขในอนาคตได้ การแสวงหาอำนาจจึงเป็นธรรมชาติประการหนึ่งของมนุษย์ การที่คนๆ หนึ่งจะมีอำนาจเหนืออีกคนหนึ่ง (๒) รัฐและอำนาจหน้าที่ของรัฐ เนื่องจากรัฐเป็นนามธรรม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีบุคคลหนึ่งเป็นตัวแทนของรัฐในการใช้อำนาจดังกล่าวซึ่งเรียกว่ารัฐาธิปไตยมาทำหน้าที่ดังกล่าว ทุกคนในประชาคมนั้นต้องยอมรับและเชื่อฟังรัฐาธิปไตย แนวความคิดดังกล่าวนี้ที่สะท้อนให้เห็นถึงสัญญาสาวิภักดิ์ อันเป็นการส่งเสริมระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และภาระหน้าที่ของรัฐาธิปไตยตามความเห็นของฮอบส์ คือให้ความปลอดภัยแก่ปวงชนเพื่อก่อให้เกิดเสถียรภาพแก่ทุกคนในประชาคมนั้น รัฐจึงเกิดขึ้นจากเจตนาของมนุษย์มิได้เกิดขึ้นตามธรรมชาติเพื่อรักษาสีทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ รัฐจึงมีหน้าที่คุ้มครองและปกป้องสิทธิตามธรรมชาติดังกล่าวโดยตรากฎหมายมาเป็นกลไกในการคุ้มครองและปกป้องสิทธิตามธรรมชาติของคนทุกคนในประชาคม การตรากฎหมายดังกล่าวรัฐอาจนำกฎ

ธรรมชาติมาบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้เพื่อเป็นการทำให้เนื้อหาของกฎธรรมชาติและเนื้อหาของกฎหมายสอดคล้องกัน ฮอบส์จึงมองว่า การปกครองแบบมีองค์พระราชาถือว่าเป็นการปกครองที่ดีที่สุด และผู้ถูกปกครอง ก็ได้รับประโยชน์สูงสุดเช่นกันเพราะสภาพของความระทมทุกข์ จากความระส่ำระสายของสังคมก็จักถูกทำให้เป็นระเบียบตามครรลองของกฎธรรมชาติในที่สุด (The Element of Law) นำพารัฐสู่ความเป็นนิติรัฐอย่างสมบูรณ์ เพื่อรัฐจะได้เดินหน้าต่อไปอย่างมั่นคง (๓) กฎหมายเป็นคำสั่งหรือเจตนารมณ์ขององค์อธิปัตย์ เพื่อจะปกครองหรือควบคุมผู้ได้บังคับซึ่งอาจจะแสดงออกโดยคำพูด ลายลักษณ์อักษร หรือสัญลักษณ์อื่นใดก็ได้ นอกจากนี้ กฎหมายยังเป็นมาตรฐานหรือเกณฑ์ที่กำหนดว่าการกระทำเช่นใดเป็นสิ่งที่ถูกหรือผิด อะไรเป็นสิ่งที่ขัดแย้งหรือไม่ขัดแย้งต่อการใช้อำนาจปกครองบังคับบัญชา (authority) ผู้บัญญัติกฎหมายในจักรภพจึงเป็นองค์อธิปัตย์เท่านั้น จะเป็นคนๆ เดียวดังเช่นในระบอบกษัตริย์หรือกลุ่มบุคคลในระบอบประชาธิปไตยหรืออภิชาธิปไตยก็ได้ (๔) รูปแบบการปกครอง จะอำนาจการปกครองนั้นต้องรวมอยู่ที่บุคคลคนเดียวเพื่อมิให้มนุษย์กลับไปสู่สภาพธรรมชาติของตนที่เลวร้าย กษัตริย์มีอำนาจการปกครองสูงสุด มนุษย์ต้องเชื่อฟังกฎหมายที่กษัตริย์บัญญัติขึ้น โดยเห็นว่าอำนาจของกษัตริย์มาจากความยินยอมของประชาชนมิได้มาจากสกลัทธิเทวสิทธิ์ มนุษย์ควรเชื่อด้วยเหตุผลและวิธีทางวิทยาศาสตร์ (๕) อุดมคติทางการเมือง ฮอบส์ได้อธิบายไว้ว่า เป็นการมอบอำนาจและสิทธิตามธรรมชาติให้แก่องค์อธิปัตย์ ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลคนเดียวหรือคณะบุคคลก็ได้ แต่จะให้ดีที่สุดนั้น ฮอบส์มีความเห็นว่า การมีผู้ทรงอำนาจสูงสุดแต่เพียงผู้เดียวจะทำให้ระบบการเมืองมีความมั่นคงกว่าการที่จะให้บุคคลหลายคนร่วมกันใช้อำนาจ แม้ว่าฮอบส์จะเสนอให้ผู้ปกครองมีอำนาจเด็ดขาด แต่ลักษณะการใช้อำนาจก็มีขอบเขตหรือเงื่อนไขที่จะไม่ทำอันตรายต่อชีวิตของผู้ได้ปกครอง การที่ฮอบส์ให้ประชาชนยอมจำนนต่ออำนาจรัฐอย่างไม่มีเงื่อนไข เพียงเพื่อจะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเป็นการตอบแทนนั้น (๖) เสรีภาพ ความเสมอภาค และความยุติธรรม ฮอบส์อธิบายว่า เป็นภาวะที่มนุษย์สามารถจะกระทำอะไรก็ได้นอกเหนือจากที่กฎหมายบัญญัติห้ามไว้ เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่าผู้ได้ปกครองจะมีเสรีภาพมากน้อยแค่ไหนจึงขึ้นอยู่กับกฎหมายของรัฐเป็นสำคัญ เสรีภาพก็เป็นเรื่องของความสมัครใจในการที่จะกระทำ เพราะฉะนั้น ผู้ที่จะมีเสรีภาพหรืออยู่ในฐานะที่จะเรียกได้ว่าเป็นเสรีชนนั้น จึงเป็นผู้ที่สามารถจะใช้กำลังกายและสติปัญญาตามเจตจำนงของเขาโดยไม่ถูกขัดขวาง และฮอบส์ยังได้กล่าวว่าธรรมชาติได้สร้างมนุษย์ให้มีความเท่าเทียมกันทั้งทางร่างกายและจิตใจนั่นเอง ความเสมอภาคของมนุษย์นี้ได้ก่อให้เกิดความเสมอภาคในความหวังที่จะได้ตามที่ตนต้องการหรือไม่ต้องการเมื่อมนุษย์เกิดความต้องการและความเสมอภาคในความหวังย่อมจะนำไปสู่สภาวะที่มนุษย์จะเกิดความขัดแย้งกันขึ้น ความยุติธรรมหรือยุติธรรมในทัศนะของฮอบส์ จึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากที่ได้มีข้อตกลงหรือสัญญาแล้วผลของการทำสัญญาประชาคมเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดอำนาจร่วม เมื่อมีอำนาจร่วมก็มีกฎหมายกฎหมายจึงเป็นคำสั่งขององค์

อธิปไตย ซึ่งกำหนดขึ้นมาเพื่อให้มนุษย์ทุกคนปฏิบัติตามสัญญาผู้ละเมิดกฎหมายจึงเป็นผู้ไม่ปฏิบัติตามสัญญา

แนวคิดทางปรัชญาการเมืองของเทียนวรรณนั้นจะเป็นแนวคิดทางปรัชญาการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการเมืองอีกทั้งยังนำเอาหลักต่างๆของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นพื้นฐานดั้งเดิมของแนวความคิดของชาวไทยมาใช้ในความคิดของตนเอง เป็นปรัชญาแบบประชาธิปไตยในแบบฉบับของเทียนวรรณเอง โดยการผสมผสานแนวคิดแบบดั้งเดิม ซึ่งก็คือแนวคิดของพราหมณ์กับแนวคิดของพระพุทธศาสนา โดยเน้นแนวทางพุทธศาสนามากขึ้น ผสมผสานกับแนวคิดทางปรัชญาตะวันตก ซึ่งแนวคิดเช่นนี้ เป็นแนวคิดที่อยู่ในสายกลางโดยมิได้เอนเอียงไปเป็นแบบแนวคิดใดแนวคิดหนึ่งถือเป็นพื้นฐานในการพัฒนาแนวคิดทางการเมืองไทยในสมัยต่อมาเพราะวัฒนธรรมทางการเมืองไทยสมัยก่อนเป็นการผสมผสานกันระหว่างแนวคิดของพระพุทธศาสนา กับแนวคิดของพราหมณ์ โดยเน้นแนวคิดของพราหมณ์เป็นส่วนใหญ่ ต่อมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย แนวคิดทางพุทธศาสนาเริ่มมีอิทธิพลมากขึ้น และมีการพัฒนาด้านความคิดทางการเมืองมาเรื่อยๆ และต่อมาแนวคิดทางตะวันตกเริ่มแพร่เข้ามาเรื่อยๆ ในส่วนของปรัชญาการเมืองเทียนวรรณนั้นก็แยกประเด็นที่ได้ศึกษาไว้เป็นประเด็น คือ (๑) ธรรมชาติของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาการเมืองของเทียนวรรณ ที่เทียนวรรณได้กล่าวไว้ว่า ธรรมชาติของบุคคลนั้นต้องมีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมที่สามารถที่จะชักจูงให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์จากความรู้ของตัวบุคคลผู้นั้นได้ มีถ้อยคำหรือวาทะที่ได้กล่าวแนะนำสั่งสอนหรือห้ามปรามคนอื่นได้ เป็นหมู่ผู้ฟังที่สามารถรับรู้ความจริงและสามารถนำคำที่ได้รับฟังไปใช้ประโยชน์ได้ (๒) เสรีภาพ ความเสมอภาค และความยุติธรรม เทียนวรรณเห็นว่ารัฐควรให้ความเสมอภาคแก่ประชาชนทุกคน ให้มีศักดิ์ศรี มีเกียรติยศ และมีความสำคัญในฐานะที่เป็นมนุษย์ด้วยกัน มิใช่อยู่ภายใต้ระบบทาส ระบบศักดินา ถูกกดขี่ เอาไรต์เอาเปรียบมาชั่วลูกชั่วหลาน ดังเช่นสังคมสมัยนั้น และในส่วนของกฎหมาย เทียนวรรณก็เห็นว่า ควรได้รับความยุติธรรม ในระบบตัดสินของศาล มิใช่เล่นพรรคเล่นพวก เอาไรต์เอาเปรียบผู้ที่ฐานะต่ำกว่า หรือแม้แต่การแก้ไขกฎหมายที่สร้างความไม่เท่าเทียมกัน และมองสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ในแบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงเพราะเสรีภาพในความหมายตามแบบประชาธิปไตยนั้น หมายถึง โอกาสของบุคคล จะทำสิ่งที่ปรารถนาได้โดยจะถูกควบคุมน้อยที่สุดแต่ (๓) อุดมคติทางการเมือง ของเทียนวรรณนั้นเริ่มต้นมาจากการเข้าสู่สมณเพศในธรรมยุติกาย ซึ่งเป็นสงฆ์นิกราย ซึ่ง เป็นสงฆ์นิกรายใหม่ที่ได้เกิดขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งก่อตั้งโดยสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อครั้งผนวช ดังนั้นการที่เทียนวรรณได้มีโอกาสรับรู้หลักธรรมคำสั่งสอนและหลักปฏิบัติของคณะสงฆ์ทั้งสองนิกายคือ ธรรมยุติกนิกายและมหานิกายนั้น ทำให้เทียนวรรณได้เห็นถึงข้อแตกต่างของคณะสงฆ์ดังกล่าวในการปกครอง และได้้นำเอาหลักการที่แตกต่างกันมาพิจารณาและปรับใช้ได้อย่างเหมาะสมในอุดมคติการเมืองการปกครองของตนเอง (๔) รัฐและอำนาจหน้าที่ของรัฐ รัฐในความหมายของเทียนวรรณนั้นก็คือ ประเทศหรือบ้านเมืองซึ่งต้อง

ประกอบด้วยชนผู้ปกครองซึ่งก็คือ พระมหากษัตริย์และขุนนางข้าราชการ และชนชั้นผู้ปกครอง ซึ่งก็คือประชาชนซึ่งทั้งหมดจะต้องมีสติปัญญาความรู้ และอีกประการหนึ่งก็คือ ทรัพย์สินสมบัติ (๕) กฎหมาย ในความคิดของเทียนวรรณก็เหมือนกัน ฉะนั้นกฎหมายที่ออกมาในความคิดของเทียนวรรณ จึงเน้นหลักทางพุทธปรัชญาอยู่มากมายเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ทุกคนโดยทั่วไป “ความดีในสันดานของบุคคล ๕ อย่าง คือ ๑. ความสุจริต ๒. ความซื่อสัตย์ ๓. ความกตัญญู ๔. ความเมตตา ๕. ความอดทน” เหล่านี้ล้วนได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาทั้งสิ้น หรือแม้แต่สิทธิและหน้าที่ของบุคคลแต่ละชนชั้น ไม่ว่าจะเป็นทศพิธราชธรรมของพระมหากษัตริย์ คุณสมบัติที่ดีของเจ้านาย ขุนนาง ข้าราชการ หรือแม้แต่หลักการในการประพฤติปฏิบัติของประชาชนทั่วไปก็ตาม (๖) รูปแบบการปกครอง ที่เทียนวรรณได้นำเสนอคือ การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ดังจะเห็นได้จากการที่ประชาชนในประเทศควรที่จะมีสิทธิเสรีภาพได้ขอบเขตของกฎหมายบ้านเมือง และยังเสนอให้เห็นว่าไทยควรมีพระมหากษัตริย์ปกครอง และมีความเชื่อมั่นในระบอบปกครองแบบประชาธิปไตยดังจะเห็นได้จากการที่เทียนวรรณเสนอให้มีการตั้งรัฐสภาในประเทศไทยจนถึงทุกวันนี้

ในวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ ผลสรุปว่า ๑) การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดปรัชญาการเมืองของโรมัส ฮอบส์ และเทียนวรรณ ในด้านธรรมชาติของมนุษย์ของ โรมัส ฮอบส์ ชี้ให้เห็นว่ามนุษย์ทุกคนมีความต้องการการกระทำใดๆ จึงเป็นผลอันเกิดจากความต้องการ มนุษย์มีความต้องการตลอดเวลาโดยที่ความต้องการเป็นผลมาจากอำนาจหรือแรงผลักดันภายใน เพราะฉะนั้น トラバโดที่มนุษย์มีชีวิตอยู่มนุษย์จึงต้องมีความต้องการอยู่ต่อไป จากคุณสมบัติของมนุษย์ประการนี้อธิบายได้ว่ามนุษย์จะกระทำการอันใดเพราะเขามีเป้าหมาย แต่ทางเทียนวรรณนั้นได้ให้ความหมายไว้ว่าธรรมชาติมนุษย์นั้นมีความแตกต่างกัน เทียนวรรณจะแบ่งธรรมชาติมนุษย์ในรัฐออกเป็นกลุ่ม คือกลุ่มผู้ปกครอง (พระมหากษัตริย์) เจ้านาย ขุนนาง ข้าราชการและกลุ่มผู้ถูกปกครอง (ประชาชน) นั่นก็คือมนุษย์ในแต่ละกลุ่มมีฐานะหน้าที่ต่างกัน แต่สิทธิของความเป็นมนุษย์นั้น เทียนวรรณถือว่าว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิของความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน เพราะในหน้าที่ของมนุษย์ทุกคนไม่ว่าในฐานะใดก็ตามมนุษย์ทุกคนจะเอารัดเอาเปรียบกันไม่ได้ จะกดขี่ข่มเหงรังแกกันก่อให้เกิดความอยุติธรรมในสังคมนั้นไม่ได้มันก็เท่ากับเป็นบุคคลที่ทำลายประเทศ

๒) การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดปรัชญาการเมืองของโรมัส ฮอบส์ และเทียนวรรณ ในด้านเสรีภาพ ความเสมอภาค และความยุติธรรม ฮอบส์อธิบายว่า เป็นภาวะที่มนุษย์สามารถจะกระทำอะไรก็ได้นอกเหนือจากที่กฎหมายบัญญัติห้ามไว้ เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่าผู้ใดปกครองจะมีเสรีภาพมากน้อยแค่ไหนจึงขึ้นอยู่กับกฎหมายของรัฐเป็นสำคัญ ประชาชนอาจจะมีความเสรีภาพที่จะกระทำในเรื่องใดๆ トラバโดที่ไม่มีกฎหมาย เช่นเดียวกับแนวความคิดของเทียนวรรณที่กล่าวไว้ว่า ให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในตัวเองในการประกอบอาชีพ สิทธิในการเลือกวิถีทางการดำเนินชีวิต

ของตน โดยไม่ขัดกับหลักศีลธรรม ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่นแนวความคิดเช่นนี้ถือได้ว่า เทียนวรรณมองสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ในแบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงเพราะเสรีภาพในความหมายตามแบบประชาธิปไตยนั้น หมายถึง โอกาสของบุคคล จะทำสิ่งที่ปรารถนาได้โดยจะถูกควบคุมน้อยที่สุด แต่ในขณะเดียวกันฮอบส์กล่าวว่าธรรมชาติได้สร้างมนุษย์ให้มีความเท่าเทียมกันทั้งทางร่างกายและจิตใจนั่นเอง ความเสมอภาคของมนุษย์นี้ได้ก่อให้เกิดความเสมอภาคในความหวังที่จะได้ตามที่ตนต้องการหรือไม่ต้องการเมื่อมนุษย์เกิดความต้องการและความเสมอภาคในความหวังย่อมจะนำไปสู่สถานะที่มนุษย์จะเกิดความขัดแย้งกันขึ้น ส่วนความเท่าเทียมกัน ซึ่งจากการที่ได้ศึกษา แนวคิดทางการเมืองของเทียนวรรณ ได้ให้เห็นถึงการยกย่องคุณค่า และความเท่าเทียมกันของมนุษย์ เช่น การเสนอให้มีการเลิกทาส การโจมตีระบบศาล ที่ไม่ให้ความยุติธรรม ซึ่งลักษณะเช่นนี้ แสดงให้เห็นความไม่เท่าเทียมของมนุษย์ จะแตกต่างกันตรงที่สติปัญญามากกว่าทรัพย์สินสมบัติ ดังที่เทียนวรรณได้ต่อต้านระบบทาส ระบบศักดินาว่า ทำให้มนุษย์ไม่สามารถพัฒนาตัวเองได้อย่างอิสระ ซึ่งถือได้ว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้ประเทศชาติไม่เจริญก้าวหน้า

๓) การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดปรัชญาการเมืองของโรมัส ฮอบส์ และเทียนวรรณ ในด้านอุดมคติทางการเมือง ในแนวปรัชญาการเมืองการปกครองของทั้งสองท่านก็จะมีเรื่องอุดมคติทางการเมืองที่ได้ศึกษามา โดยที่ฮอบส์ให้แนวคิดว่าการที่มีผู้ทรงอำนาจสูงสุดแต่เพียงผู้เดียวจะทำให้ระบบการเมืองมีความมั่นคงกว่าการที่จะให้บุคคลหลายคนร่วมกันใช้อำนาจ แต่ในแนวคิดของเทียนวรรณ ได้ให้การยอมรับกับ “ระบบประชาธิปไตย” ซึ่งนับว่าเป็นรูปการปกครองที่ใหม่ในสมัยนั้น เทียนวรรณก็เป็นสามัญชนอีกผู้หนึ่งที่มีความสนใจทางด้านการเมืองมีจิตสำนึกทางด้านการเมืองสูงและได้รับอิทธิพลความคิดความเชื่อทางแบบตะวันตกอยู่มาก

๔) การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดปรัชญาการเมืองของโรมัส ฮอบส์ และเทียนวรรณ ในด้านรัฐและอำนาจหน้าที่ของรัฐรวมไปถึงกฎหมาย รัฐจึงเกิดขึ้นจากเจตนาของมนุษย์มิได้เกิดขึ้นตามธรรมชาติเพื่อรักษาสีทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ รัฐจึงมีหน้าที่คุ้มครองและปกป้องสิทธิตามธรรมชาติดังกล่าวโดยตรากฎหมายมาเป็นกลไกในการคุ้มครองและปกป้องสิทธิตามธรรมชาติของคนทุกคนในประชาคม การตรากฎหมายดังกล่าวรัฐอาจนำกฎธรรมชาติมาบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้เพื่อเป็นการทำให้เนื้อหาของกฎหมายและเนื้อหาของกฎหมายสอดคล้องกัน และนี่จึงเป็นสาเหตุที่ว่าทำไมฮอบส์ถึงเลือกพระราชาเป็นผู้ปกครอง มากกว่าสมาชิกในรัฐสภา และแนวความคิดของเทียนวรรณได้เสนอว่า รัฐเกิดจากประชากรส่วนใหญ่ที่มีคุณภาพ มีความรู้ ดังนั้นความเป็นรัฐดำรงอยู่เพื่อประชาชนส่วนใหญ่ มิใช่เพื่อชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง รัฐควรส่งเสริมให้ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับการศึกษา รัฐจะต้องให้ความยุติธรรมแก่ประชาชนทุกคน รัฐจะต้องให้ความปลอดภัยแก่ประชาชน เพราะรัฐเกิดขึ้นได้ตั้งอยู่ได้ก็เพราะประชาชนเป็นผู้เกื้อหนุน โรมัส ฮอบส์เห็นว่า กฎหมายมีบ่อเกิดจากเหตุผลภายในตัวมนุษย์ซึ่งติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิด เหตุผลภายในตัวของมนุษย์จะออกคำสั่งหรือค้นพบโดย

ประสบการณ์ องค์อธิปัตย์ หรือ กฎหมาย ที่มีอำนาจเด็ดขาด วิธีการที่จะสร้างอำนาจกฎหมายร่วมกัน ขึ้นมาสำหรับคุ้มกันปัจเจกบุคคลจากศัตรูภายนอก ฮอบส์เสนอว่าสมาชิกทุกคนต้องตกลงร่วมกันที่จะโอนสิทธิตามธรรมชาติของตนไปให้บุคคลอื่น ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ได้รับมอบอำนาจนี้ เรียกว่า องค์อธิปัตย์ ฮอบส์มองว่า มนุษย์โดยธรรมชาติถ้าไร้เสียซึ่งองค์อธิปัตย์ ก็มีแนวโน้มที่จะลำเอียงหยิ่งยโสและต้องการจะล้างแค้นองค์อธิปัตย์จำต้องมีอำนาจ ตามที่เทียนวรรมได้ให้เหตุผลว่าพระมหากษัตริย์จะต้องมีอำนาจสูงสุดเหนือกฎหมาย แม้ว่ากฎหมายนั้นควรจะได้รับความเห็นชอบจากทุกฝ่ายก็ตาม แต่ย้ำตรงที่พระมหากษัตริย์จะต้องประพฤติปฏิบัติอยู่ในกฎหมายของพระองค์อย่างเคร่งครัดเช่นกัน คือทศพิธราชธรรม ดังนั้น ตามแนวความคิดของเทียนวรรม ว่ามนุษย์ทุกคนไม่บริสุทธิ์จะต้องมีกฎหมายจะต้องมีการลงโทษต้องอาศัยโทษทัณฑ์จึงจะทำให้อยู่ร่วมกันได้ โดยยกให้เป็นหน้าที่ของพระมหากษัตริย์เป็นผู้กำหนดโดยใช้เหตุผลปัญญาและรับฟังความเห็นของทุกฝ่ายทั้งขุนนางข้าราชการ และประชาชนด้วย โดยเป็นไปอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรมอย่างที่สุด

๕) รูปแบบการปกครองของฮอบส์นั้นเขาเป็นผู้ตั้งทฤษฎีปรัชญาทางการเมืองที่เป็นแบบสมัยใหม่จริงๆ แต่ถ้าหากเปรียบเทียบกับระบบประชาธิปไตยแล้ว เราก็จะสรุปว่าผู้ปกครองสูงสุดในระบบประชาธิปไตยนั้นก็คือ ประชาชนทั้งหมด ไม่ใช่ผู้ปกครองคนเดียว ประชาชนได้มอบสิทธิทางธรรมชาติให้กับผู้ปกครองคนเดียว อำนาจการปกครองต้องรวมอยู่ที่บุคคลคนเดียวเพื่อมิให้มนุษย์กลับไปสู่สภาพธรรมชาติของตนที่เลวร้าย กษัตริย์มีอำนาจการปกครองสูงสุด มนุษย์ต้องเชื่อฟังกฎหมายที่กษัตริย์บัญญัติขึ้น โดยเทียนวรรมได้เรียกร้องมีรัฐสภาให้มีการเลือกตั้งผู้แทนจากประชาชน ข้าราชการและประชาชนนั้น เทียนวรรมได้นำเอาหลักการของพระพุทธศาสนามาใช้ทั้งหมด การนำเอาแนวความคิดแบบดั้งเดิม แนวคิดแบบพุทธศาสนามาสอดคล้องในแนวความคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตยได้อย่างเหมาะสม เช่น พระมหากษัตริย์จะต้องตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม ประชาชนทุกคนจะต้องมีความสามัคคีมีความกตัญญู ไม่เอาเปรียบไม่คิดโกง ซึ่งกันและกัน เหล่านี้เทียนวรรมถือว่าเป็นหน้าที่ที่ทุกคนจะต้องทำ หรือแม้แต่การที่จะทำให้ประเทศชาติเจริญขึ้นได้

๕.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยต่อไป

จากการศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาการเมืองของโฮมส์ ฮอบส์ และเทียนวรรม เป็นการศึกษาเชิงเอกสารอาจจะเป็นประโยชน์ในฐานะข้อมูลที่เป็นความรู้พื้นฐานสำหรับผู้สนใจจะศึกษาว่าวิธีการศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาการเมืองจะศึกษาได้ในมิติไหนบ้างในวิทยานิพนธ์นี้ได้ศึกษาบ้างแล้วในบางส่วนเช่นในเบื้องต้น ฉะนั้นถ้าหากมีผู้วิจัยอื่นได้ทำการศึกษาวิจัย ก็ควรจะมีการศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

๑. การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบปรัชญาการเมืองของโรมัส ฮอบส์ กับปรัชญาทางการเมืองของนักปรัชญาในอาเซียน

๒. การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบปรัชญาการเมืองของโรมัส ฮอบส์ และเทียนวรรณที่มีอิทธิพลต่อการปกครองของแต่ละศาสนาแบบบูรณาการเข้าด้วยกัน

๓. การศึกษาวิเคราะห์ศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาการเมืองของเทียนวรรณ กับนักปรัชญาการเมืองชาวไทยคนอื่นๆ